

Innspill tiltaksplan villrein – Snøhetta

Dovre & Lesja Aktiv

Dovre & Lesja Aktiv er en naturbasert reiselivsbedrift som selger opplevelser i og rundt verneområdene i Dovrefjell, herunder moskussafari. Vi har fulgt diskusjonen rundt villrein og ferdsel tett, og vi mener det er mulig å ivareta lokal reiselivsaktivitet og næringsutvikling, og samtidig ta vare på villreinen. Vårt ønske er å være en del av løsningen, og bidra til en bærekraftig forvaltning av verneområdene.

Tiltak 1: Profesjonalisere guidenæringen

Deltiltak 1a: Øke andel gjester som går med guide (uten å øke totalt antall besøkende)

Som kjent tiltrekker moskusen seg mange besøkende, og vi opplever at det er stor forskjell mellom organisert og uorganisert ferdsel, hvor organisert ferdsel (i.e. med guide) byr på flere fordeler framfor uorganisert ferdsel:

- guider er ambassadører for norsk natur og naturforvaltning, lokal kultur og historie, og formidler kunnskap direkte og personlig til gjesten. Vi vil påstå at dette ofte fungerer bedre enn «bare» skilt, hvor skiltene med advarsel om 200 m sikkerhetsavstand til moskus dessverre er et godt eksempel på. Vi opplever at en relativt stor del av besøkende - altså ikke lokale – mangler grunnleggende kunnskap om natur, vilt og forvaltning. I tillegg veileder guider regelmessig andre besøkende som går på egenhånd, særlig i forbindelse med moskus og avstand.
- Besøkende som blir med på moskussafari, blir samlet i grupper og oppholder seg i nasjonalparken et maks antall timer om dagen. Hvis disse besøkende hadde gått på egen hånd, spredt utover i rom og tid, ville det kunne være en større belastning.
- De som driver organisert har god dialog med forvaltningen og Statens Naturoppsyn, hvor vi holder hverandre oppdatert om det som skjer i fjellet.

En del av trafikken på vår nettside kommer direkte fra www.dovrefjell-sunndalsfjella.no. Dette viser at folk allerede er interessert i å besøke Dovrefjell, som da blir sluset videre til oss. Dette oppfattes som positivt både fra næringen og forvaltningen sin side (jf. Besøksstrategi for verneområdene på Dovrefjell, s. 41: «*For verneområdeforvaltningen er bedriftene en informasjonskanal, de er innholdsprodusenter for opplevelser i randsonen, de kan være en samarbeidspart for kanalisering av besøkende og de sikrer at turister opptrer forsvarlig både med tanke på miljøvern og sikkerhet.*»).

Deltiltak 1b: Sertifisering bedrifter

Per dags dato er det i praksis ingen formelle krav til å kunne få guidetillatelse i verneområdene. I vilkår for guiding, utarbeidet av Dovrefjell Nasjonalparkstyret, står følgende: «2. *Det forutsettes at daglig leder og de som utfører virksomheten har nødvendig kompetanse for å ivareta hensyn til verneverdiene i området. Nasjonalparkstyret arrangerer møter og kurs som er å se på som minimumskompetanse.*» Langt ifra alle som driver organisert virksomhet er til stede på disse møtene, av ulike grunner. Vi mener at det burde settes strengere krav til å få guidetillatelse, gjerne i form av sertifisering.

Forvaltningen har tidligere argumentert mot en offisiell sertifisering av guider med manglende nasjonale ordninger som grunn. Regjeringen ønsker imidlertid gjennom Hurdalsplattformen å utvikle en nasjonal godkjenningsordning for lokal- og region guider, turledere og fjellførere, og forvaltningen har nylig satt i gang et prosjekt ang. dette. Vi mener at en slik godkjenningsordning bør beholdes norske bedrifter, slik at det vil kunne løfte kvaliteten på organisert virksomhet, styrke konkurranseevnen til lokalt næringsliv og dermed styrke lokal verdiskaping. Dette vil bidra til økt tillit til guidenæringen, og i tillegg vil dette lettere kunne «luke ut» de useriøse aktører som driver organisert virksomhet uten nødvendig tillatelse. Dette vil medføre økonomiske ulemper for utenlandske bedrifter som tidligere har fått tillatelse, men det bør ikke veie opp mot den økte lokale verdiskapningen.

Det er vanskelig å måle den positive effekten på villrein disse to tiltakene vil ha direkte. Rapporteringen (antall turer og gjester per sesong) og ferdselstellere, som er i bruk i dag, gir en god oversikt over antall besøkende, og hvor langt i fjellet de går. Spørreundersøkelser blant besøkende kan kartlegge kunnskapsgrunnlaget deres, og hvor mye de eventuelt lærer underveis (f.eks. av skilt eller guide).

Tiltak 2: Ferdelsrestriksjoner bør omfatte større gruppe besøkende

De som driver organisert i Dovrefjell Nasjonalpark har flere ferdselsrestriksjoner å forholde seg til. Disse restriksjoner har blitt til for å skåne villrein, og gjelder kun organisert ferdsel. Bedrifter som driver moskussafari har i vinterhalvåret et begrenset område å ferdes i, og i mai har guider ikke lov å gå utenom merkede stier i selve Nasjonalparken. Samtidig står det mange utenlandske biler ved Kongsvold i denne perioden, som altså går uten guide. Som nevnt under forrige punkt er det sannsynlig at de fleste besøkende mangler tilstrekkelig kunnskap for å ferdes i fjellet på en hensynsfull måte.

Vi mener at det, tross allemannsretten, er rom og muligheter for å begrense ferdsel i tid og rom for en større gruppe besøkende (altså ikke-lokale, ikke-bruksberettigede) enn kun organisert ferdsel. Dette vil være negativt for andre sektorinteresser, f.eks. DNT-hytter og DNT-turister, men når det ifølge faglitteraturen er ferdsel som er hovedproblemet i visse områder i visse perioder, vil dette tiltaket ha stor positiv effekt på villrein, som da vil kunne bruke trekkrutene uten barriere.

Overvåking, for å dokumentere effektene, bør gjøres i 3 år minst, og kan gjøres på flere måter: gjeninnføre GPS-merking av villrein, fortsatt rapportering slaktevekt, mm.

Vil det motsatte skje, hvor organisert virksomhet får ytterligere restriksjoner mens allmennheten får fortsette som før, vil den positive effekten på villrein være minimal. I tillegg vil dette få alvorlige negative konsekvenser for det lokale næringslivet.

Organisert virksomhet har, med bakgrunn i Fjellteksten fra 2003, fått lov å utvikle seg i verneområder, og dermed bidratt til økt sysselsetting og økt verdiskaping i lokalområdet. Hvis dette reverseres, vil det først og fremst berøre guidebedriftene direkte, men også de som tilbyr overnatting, mat og andre opplevelser. Vi viser til Folldal Vekst sin høringsuttalelse fra 2017 (*Høringsuttalelse til forslag til verneplan etter Hjerkinns Skytefelt på vegne av berørte bedrifter, 2017*). Her ble det beregnet at ved 6800 besøkende i nasjonalparken, hvorav halvparten deltakere på moskussafari, var den totale økonomiske verdiskapningen minst på

nærmere 16 millioner kroner, hvor selve moskusguidingen utgjorde kun 7,5 % av av denne summen.

Tiltak 3: Øke kunnskap om markedsføring og sosiale medier

Alle opplevelses- og overnattingsbedrifter driver aktivt med markedsføring. Dette er nødvendig på grunn av hard konkurranse om gjestene, både lokalt, regionalt og nasjonalt. Vi innser at vi gjennom dette kan bidra til økte besøkstall. Samtidig er det mange andre former for markedsføring:

- Begrepet «nasjonalpark» fører i seg selv til økt reiselyst dit. Mange turister reiser til nasjonalparker akkurat på grunn av vernestatusen, og dette fører stadig oftere til for høyt i verneområdet. Dette gjør at statusen som nasjonalpark har blitt et paradoks.
- Sosiale medier har en enorm påvirkning på turismen, hvor folk både blir inspirert og inspirerer andre, gjerne gjennom deling av bilder og videoer. Denne typen «markedsføring» fortsetter uansett.

De fleste reiselivsbedrifter mangler formell faglig kunnskap innen markedsføring og sosiale medier, og vi etterlyser derfor mer kunnskap om akkurat dette temaet. Dette bør være et samarbeid mellom reiselivsbedrifter, destinasjonsselskap, utdanningsinstitusjoner og forvaltningen. Økonomiske kostnader bør fordeles blant samarbeidspartnere. Slik kompetanseheving bør være pålagt for de som driver organisert, og være en av forutsetningene for sertifisering (se tiltak 1b).

Tiltak 4: Støtte til utvikling av nye opplevelser

Moskus er en eksklusiv art å oppleve på grunn av sin begrensede forekomst, og for mange bedrifter utgjør salg av moskussafari hoveddelen av inntektene, og til og med grunnlaget for bedriftens eksistens. Samtidig ønsker bedriftene flere bein å stå på ved å kunne tilby andre opplevelser, gjerne utenfor verneområdene. Flere bedrifter har allerede jobbet med dette, men utvikling av nye opplevelser er både tids- og ressurskrevende, og det har vist seg å kunne være vanskelig å få til eller selge, og det er ikke uvanlig å gå flere år med tap på en nyutviklet opplevelse.

Vi mener derfor at opplevelsesbaserte reiselivsbedrifter bør få støtte til å utvikle nye opplevelser:

- økonomiske midler
- markedsundersøkelser
- reiselivskurs tilrettelagt for opplevelsesbasert reiseliv (markedsføring, opplevelseskurs, helårsturisme mm)

Dette forutsetter tett(ere) samarbeid mellom kommunene, destinasjonsselskap, reiselivsbedrifter og forvaltningen, og evt. utdanningsinstitusjoner og Innovasjon Norge. Tiltaket vil ikke gi direkte positive effekter på villrein, men kan på sikt bidra til mindre press i verneområdene. For næringen i lokalområdet vil de positive effektene være store.

For å dokumentere effektene og lære av dette, bør prosjektene følges i 5 år, hvor det dokumenteres kunnskapsgrunnlag (markedsanalyse, kurs), oppstarts- og driftskostnader,

omsetning, samt økonomisk effekt lokalt (ringvirkninger, f.eks. flere gjestedøgn). Størst andel av kostnadene bør tas av det offentlige og evt. destinasjonsselskap.

Tiltak 5: Kanaliseringstiltak

Kanaliseringstiltak er tiltak som er med på å styre besøksstrømmer dit de er ønsket. Moskusstien er et godt eksempel på dette. Vi foreslår to flere kanaliseringstiltak:

Deltiltak 5a: Rundtur Høgsnyta/Nystuggudalen

NINA-rapport 2061 (Gundersen, V. & Rød-Eriksen, L. 2022. *Sårbarhetsvurdering av ferdselslokaliteter på Dovrefjell: Moskusstien og Stroplsjødalen*. NINA Rapport 2061. Norsk institutt for naturforskning) vurderte å foreslå en utvidelse av moskusstien, ved å ha en rundtur om Høgsnyta og Nystuggudalen, men velger ikke å ta det med. Vi mener allikevel at dette vil være et tiltak med positiv effekt for flere interessenter, herunder moskusturistene. Selv om forvaltningen ønsker lite grad av tilrettelegging, vil en slik rundtur «lede» besøkende til og rundt i et område med relativt god sjans til å se moskus, men med lite til ingen påvirkning på villreinen. Ulempen er at trykket av besøkende kan «presse» moskusen ut av området, slik som iblant skjer på vinteren. Uansett vil et slikt tiltak, med stort sett fordeler for brukergrupper og uten nevneverdige negative konsekvenser for villrein, derfor kunne gi en samlet positiv effekt.

Deltiltak 5b Forby villcamping langs E6 Dovrefjell

Vårt inntrykk er at forholdsvis mange besøkende velger å campe vilt i utkanten av villreinområdene. Denne gruppen har man lite kontroll på, akkurat fordi det er lite grad av tilrettelegging. Ved å forby villcamping vil disse besøkende legge seg inn hos de lokale reiselivsbedrifter, hvor de bidrar økonomisk i lokalområdet, og hvor det er lettere å nå ut med relevant informasjon direkte til gjesten.

Etter vår erfaring blir skilt med «camping forbudt» ofte ignorert. Dette tiltaket trenger derfor overvåking i form av kontroll, f.eks. parkeringsvakter. Disse kan bli ansatt gjennom kommunen, og selv om dette vil medføre en direkte økonomisk kostnad, kan kommunene få indirekte igjen for det gjennom økt omsetning hos lokale reiselivsbedrifter.